

Za tretji razvojni podvig do 2020

Odprto pismo

Spoštovani gospod Zoran Janković, predlagani mandatar!

Iskreno vam čestitamo ob izvolitvi in za podeljen mandat za sestavo vlade.

Ne pomnimo časov, ko so bili izzivi kdaj tako obsežni, kot tudi ne časov, ko bi bili tako zelo večplastni. Pred našo družbo je naloga dimenzij, ki bi lahko bile strašljive, če v njej ne bi bili sposobni razbrati orisov naših velikih priložnosti.

Zaskrbljeni nad neodločnostjo slovenske politike pri reševanju ključnih tem trajnostnega razvoja smo predvolilno obdobje kontinuirano in skrbno spremljali. Da bi v središče pozornosti postavili prave teme, smo stranke pozvali k sprejetju [Zaveze za uresničenje tretjega razvojnega podviga Slovenije](#), pripravili vizijo trajnostnega razvoja v obliki manifesta [Plan B za Slovenijo 3.0](#) in spremljali razvoj strankarskih predvolilnih opredelitev.

Stranke imajo različne poglede, a danes bo pomembno graditi na tistem, kar imajo skupnega.

Večina v parlament izvoljenih strank je, vsaka na svoj način, v predvolilnem času prepoznala 5 vitalnih projektov, s katerimi si lahko Slovenija ustvari dobra izhodišča za razvojni podvig:

- (1) prehranska samooskrba, s poudarkom na zdravi hrani in ekološki pridelavi,
- (2) vrednostna veriga predelave lesa,
- (3) energetska prenova javnih in zasebnih zgradb,
- (4) prehod na obnovljive vire energije in
- (5) modernizacija železniškega omrežja, s poudarkom na drugem tiru in primestnih povezavah.

Vseh 5 projektov je za našo družbo hkrati pomembnih in razvojno zanimivih, saj razvojni preboj omogočajo na način, ki nas vrača v večje družbeno in okoljsko ravnovesje.

Omogočite preboj na področju trajnostnega razvoja Slovenije. Pozivamo vas, da kot parlamentarna stranka naredite vse potrebno, da koalicijska pogodba jasno izpostavi trajnostni razvoj kot model razvoja Slovenije in 5 izpostavljenih projektov uvrsti med vsebinske prioritete novega mandata.

Pet predlaganih projektov je usmerjenih v rešitve in ne ustvarja novih problemov. Imajo potencial mobiliziranja strankarskega soglasja, hkrati pa bodo tudi povezali vse vitalne sektorje družbe: zasebnega, javnega, nevladnega in raziskovalno-akademskega.

Z enako zavzetostjo vas tudi pozivamo k razglasitvi moratorija za projekt TE Šoštanj, ki po vseh relevantnih kazalcih predstavlja dramatičen odmik od trajnostne razvojne prakse. Projekt TEŠ 6 ni le veliko ekonomsko in okoljsko tveganje za našo državo, temveč tudi razdvaja družbo in razkraja demokracijo.

Z najboljšimi željami vas pozdravljamo.

S spoštovanjem,

CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp, Matej Ogrin, predsednik
Društvo Eco Vitae, Erika Jež, predsednica
Društvo Ekologi brez meja, Petra Matos, odgovorna oseba društva
Društvo Temno nebo Slovenije, Herman Mikuž, predsednik
Društvo za ozaveščanje in osebnostno rast Sonce, Aleš Pevc, predsednik
Focus, društvo za sonaraven razvoj, Živa Gobbo, predsednica
Greenpeace v Sloveniji, mag. Nina Štros, vodja
Inštitut za politike prostora, Marko Peterlin, direktor
Inštitut za trajnostni razvoj, Anamarija Slabe, strokovni vodja
Mladinsko združenje Brez izgovora Slovenija, Jan Peloza, predsednik
Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC, Senka Vrbica, pooblaščen predstavnik
Slovenski E-forum, društvo za energetske ekonomiko in ekologijo, Gorazd Marinček, predsednik
Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, Vida Ogorelec, direktorica
UMMI, zavod za izobraževanje Koper, Marija Mahne, odgovorna oseba
Zavod Eko-Humanitatis, Dane Podmenik, direktor

Ljubljana, 6. januar 2012

Koordinacija mreže Plan B za Slovenijo:

Nina Tome
Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ustanova
p.p. 4440, 1000 Ljubljana
tel.: 01 439 7100, faks: 01 439 7105
nina.tome@umanotera.org
www.PlanBzaSlovenijo.si

Priloga 1:

5 projektov tretjega razvojnega podviga do 2020

V okviru mreže Plan B za Slovenijo - Pobuda za trajnostni razvoj, ki združuje 36 okoljskih nevladnih organizacij, smo ocenili volilne programe 13 slovenskih političnih strank z vidika trajnostnega razvoja. Analiza glede na najpomembnejše okoljske izzive prihodnosti je objavljena na naslovu <http://www.planbz slovenijo.si/upload/manifest/analiza-volilnih-programov.pdf>.

Spodbudna ugotovitev analize je vsekakor, da se je v povprečju zavedanje pomembnosti trajnostnih tem med strankami izboljšalo. Prav tako zbujajo optimizem skoraj soglasno prepoznavanje pomembnosti in podpora, ki jo stranke v programih izrekajo petim trajnostnim projektom, ki odgovarjajo na aktualne izzive trajnostnega razvoja in hkrati ustvarjajo priložnosti za izhod iz krize:

- (1) prehranska samooskrba (s poudarkom na ekološki pridelavi),
- (2) vrednostna veriga predelave lesa,
- (3) energetska prenova javnih in zasebnih zgradb,
- (4) prehod na obnovljive vire energije in
- (5) modernizacija železniškega omrežja (s poudarkom na 2. tiru in primestnih povezavah).

Vsi projekti:

- so pozitivno usmerjeni v rešitve in ne ustvarjajo novih problemov,
- podpirajo prehod v nizkoogljično družbo (zmanjšujejo izpuste toplogrednih plinov in manjšajo odvisnost od fosilnih goriv, kar zmanjšuje tveganja v zvezi z pričakovanim dvigom cen ogljika in fosilnih energentov ter hkrati povečuje konkurenčnost slovenskega gospodarstva),
- so regionalno uravnoteženi,
- prinašajo priložnosti za nova delovna mesta,
- izhajajo iz slovenskih strateških virov in priložnosti,
- ponujajo priložnosti za ustvarjanje dodane vrednosti in inovacijske preboje,
- so projekti "ekonomije smisla", saj odgovarjajo na temeljne izzive našega časa in potrebe prihodnjih generacij,
- imajo potencial mobiliziranja ne le strankarskega soglasja, temveč spodbujanja sodelovanja vseh sektorjev družbe: zasebnega, javnega, nevladnega in raziskovalno-akademskega.

V okviru mreže Plan B za Slovenijo bomo v prvem polletju 2012 organizirali razvojne forume, na katerih bomo vzpostavljali strateška partnerstva in evidentirali ukrepe za podporo izvedbi teh projektov.

V nadaljevanju na kratko predstavljamo pet projektov tretjega slovenskega razvojnega podviga 2020 in izhodišča, cilje in predloge ukrepov, ki so jih stranke zapisale v svojih predvolilnih programih. Združena volja in znanje sta dobra osnova za učinkovit prehod od besed k dejanjem.

1. Prehranska samooskrba

Preskrba z ekološko pridelano hrano iz lastnih virov lahko ob pretresih v močno naftno odvisnih globalnih oskrbovalnih sistemih že v bližnji prihodnosti postane ključna za preživetje, hkrati pa prispeva k strateško pomembni ohranitvi enakomerne poseljenosti državnega ozemlja in regionalni koheziji. Trajnostna lokalna samooskrba je učinkovit mehanizem za zmanjšanje transporta in energetske potratnosti v procesih proizvodnje in porabe. Hkrati pa pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti, ki je skupaj s preprečevanjem genskega onesnaževanja pomemben ukrep preprečevanja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje ter osnova prehranske suverenosti. Spodbujanje ekološke pridelave visoko kakovostne hrane, katere tržna zanimivost in dodana vrednost nenehno raste, pa je gotovo tudi najučinkovitejši mehanizem za zaščito kmetijskih zemljišč.

Politične stranke so v svojih programih opredelile naslednja s prehransko samooskrbo povezana izhodišča, cilje in ukrepe:

Pozitivna Slovenija: Eden od osrednjih 12 projektov - Pospesevanje pridelave zdrave hrane in vzdržne lokalne samooskrbe.

SNS: Samooskrbnost osnovnih dobrin dolgoročno lahko zagotovi neodvisnost države ter blaginjo in varnost državljanov, z osnovno lokalno prehransko samooskrbo lahko bistveno zmanjšamo negotovosti, ki jih prinašajo rastoči pritiski na omejene vire, velika nihanja cen surovin in hrane, zavzemali se bomo za bistveno povečanje deleža prehranske samooskrbe, ki je v Sloveniji izredno nizek.

TRS: DA za povečanje obsega kmetijskih zemljišč v uporabi in večjo pridelavo domače hrane, DA za sonaravne pridelave hrane in strateški dvig prehranske samopreskrbe Slovenije vsaj na raven ob osamosvojitvi; NE za nadaljnje zmanjševanje kmetijskih površin, NE za uvoz manj kakovostne hrane, nizko stopnjo samopreskrbe in povečevanje odvisnosti od svetovnega trga hrane.

ZARES: Kmetijska zemljišča je treba zavarovati pred nesmotrno rabo, povečati samooskrbo Slovenije.

SD: Za strateško varnost Slovenije bomo skrbeli s povečanjem samooskrbe s hrano. Varovali bomo obstoječe in v naslednjem koraku povečali površine kmetijskih zemljišč, ki morajo biti namenjene pridelavi hrane. Cilj je vsaj 90 % samooskrba pri krušnih žitih, vsaj 70 % pri zelenjavi in ohranitev ugodnega stanja samooskrbe pri mleku, govejem in perutninskem mesu, jabolkih ter poslovno in proizvodno prestrukturiranje hmeljarstva in prašičereje..... Skrbeli bomo za kmetovanje z najvišjimi standardi varovanja okolja.

SDS: Povečanje deleža samooskrbe in ekološke hrane: Odstotek doma pridelane osnovne hrane v Sloveniji, je, z izjemo govejega mesa, mleka in perutnine, v razponu od 30% do 65%. Rešitev je, da se določene ukrepe (subvencije) znotraj razvoja podeželja veže na proizvodnjo hrane, ki se ne bo le proizvajala, ampak tudi tržila. Subvencije se morajo odražati v večji količini doma pridelane hrane, kar pomeni večjo samooskrbo prebivalcev Slovenije. Z večjim deležem doma pridelane hrane bomo zagotavljali prehransko varnost Slovenije in večali odstotek kvalitetnejše hrane.

NSI: Vsaj 80 % stopnja samooskrbe. Zavzemamo se za sodobno kmetijstvo, ki bo zagotovilo največjo možno stopnjo prehranske samooskrbe v Sloveniji. Zavzemamo se za proizvodnjo kmetijskih pridelkov, ki bo zagotavljala kakovostno in cenovno dostopno hrano za vse prebivalstvo. Naš cilj je vsaj 80 % stopnja samooskrbe. Zaradi globalnih podnebnih sprememb in politične nepredvidljivosti je potrebno slovenska kmetijska gospodarstva vzpodbuditi, da bodo na domači trg prispevala kar največjo količino kmetijskih pridelkov, s katerimi bo zagotovljena višja oziroma načrtovana samooskrba z visoko kakovostno domačo hrano.

LDS: Preusmeritev pomembnejšega dela kmetijskih gospodarstev v tržno ekološko pridelavo in predelavo kot najhitreje rastočo tržno nišo s pospeševanjem zaščite kmetijskih pridelkov oziroma živil z eno izmed shem kakovosti (geografska označba, označba porekla, dobrote z naših kmetij ...), kar povečuje tržno zanimivost in doseženo dodano vrednost; - zaradi spoznanj o negativnih okoljskih in drugih učinkih daljših transportov hrane sprejem dodatnih ukrepov za pospeševanje neposredne prodaje s kmetijskih gospodarstev in s tem lokalne in regionalne samooskrbe; potrebna je evalvacija sistema javnega naročanja, ki mora ob spoštovanju evropskega pravnega reda realno omogočiti oskrbo javnih ustanov z lokalno in ekološko pridelano hrano.

Lista Gregorja Viranta: Kmetijstvo in razvoj podeželja: 1) Prioritete kmetijske politike in finančnih spodbud v prihodnji finančni perspektivi EU do leta 2020 in v Sloveniji bodo morale biti usmerjene v znatno povečanje samooskrbe s sonaravno pridelano zdravo hrano, zagotavljanje primerne dohodka in socialne varnosti vsem, ki se bodo preživljali s kmetijstvom, ter v trajnostno ohranjanje kmetijske zemlje kot pomembnega naravnega

resursa. 2) Prioriteta bodo tako imenovane čiste kmetije, na katerih se vsi člani družine preživljajo izključno s kmetijstvom, in tiste manjše kmetije, ki si bodo preživetje zagotavljale z dopolnilnimi dejavnostmi in so ključne za ohranjanje poseljene in obdelane krajine ter za zagotavljanje novih delovnih mest za družinske člane na kmetiji. Predvsem z ekološkim kmetijstvom in turizmom na kmetiji bo Slovenija postala specifičen in upoštevan ponudnik v širšem evropskem prostoru. Spodbujali bomo tudi obnovo in gradnjo gospodarskih in stanovanjskih objektov na podeželju ter zagotavljanje osnovne infrastrukture.

2. Vrednostna veriga predelave lesa

Slovenija je dežela gozdov, saj ti pokrivajo okrog 60 % naše države. Les je naša edina gospodarsko pomembna surovina in zaradi premajhne izkoriščenosti predstavlja veliko priložnost in primerjalno prednost za Slovenijo. Gozd in les sta obnovljiva ter zato v središču trajnostnega razvoja nasploh. Gospodarski gozd je najbolj učinkovit ponor CO₂, lesna industrija pa je energetska samozadostna industrija brez odpadkov, saj je za predelavo uporaben tudi les slabše kakovosti, les najslabše kakovosti pa kot energent. Les je vsestranska surovina, material in gradivo. Ustrezna vlaganja v raziskave in razvoj, razvojno prestrukturiranje lesnopredelovalne industrije s prehodom na doseganje dodane vrednosti na osnovi znanja in inovativnosti ter spodbudni ukrepi zelenega javnega naročanja lahko odprejo številne priložnosti za nova delovna mesta v gozdarstvu, lesarstvu, papirništvu in oblikovanju. Lesnopredelovalna dejavnost je naša slabo izkoriščena priložnost za razvoj podeželja. Gozdovi so tudi izjemnega pomena za biotsko raznovrstnost in po zaslugi slovenske tradicije trajnostnega gospodarjenja z gozdovi je večina območij Natura 2000 prav na gozdnih površinah.

V programih političnih strank so predstavljena naslednja izhodišča, cilji in ukrepi v zvezi z gozdom in lesom:

Pozitivna Slovenija: Les kot strateška surovina.

SNS: Gozdarstvo - Slovenija je tretja najbolj gozdnata država v Evropi, vendar naše gozdove in les premalo cenimo. V času boja proti podnebnim spremembam je potrebno naše gospodarstvo preusmeriti na nam razpoložljive naravne danosti - les je namreč edina surovina, ki je imamo v izobilju in njegova vsesplošna raba bi znatno prispevala k znižanju porabe energije in k energetske neodvisnosti, znižanju emisije toplogrednih plinov in razvoju podeželja. Uravnovesili bomo sečnjo v gozdnih do količine, ki jo dopušča trajnostni vidik rabe gozda. Promovirali in vzpodbujali bomo celovito rabo lesa in lesnih izdelkov. Vzpodbujali bomo predelavo lesa na področjih, kjer le-ta nastaja; s tem bomo poskrbeli za policentrični razvoj Slovenije in prispevali k razvoju in poselitvi podeželja. Slovenska lesno-predelovalna industrija je skoraj v celoti propadla; v zlatih časih (cca 1985) je lesno-predelovalna industrija nudila skoraj 50 tisoč delovnih mest (danes zgolj 20 tisoč), sedaj pa slovenski les raje prodajajo v tujino, namesto, da bi ga vsaj obdelali in prodajali kot polizdelek, za kar bi tudi bistveno več iztržili. Les bomo opredelili kot strateško surovino, predelavo lesa pa kot pomembno panogo, ki bo maksimalno izkoristila prirastek, ki nam ga nudi gospodarjenje z gozdom. Poskrbeli bomo za tehnološki razvoj lesno predelovalne dejavnosti.

TRS: DA za večplastno uporabo lesa kot nacionalno ključne surovine za industrijsko, gradbeno, obrtno predelavo (lokalni centri predelave lesa) ter omejeno energetska rabo lesnih ostankov in manj kakovostnega lesa; NE za izvoz nepredelanega lesa (hlodov).

Les - ključno naravno bogastvo Slovenije: Kratkoročno najbolj obetaven obnovljivi vir, s poudarkom na rabi lesa kot surovine in rabi ostankov lesa in manj kakovostnega lesa kot energije, po stopničasto zasnovani surovinski rabi. Širjenje mreže lokalnih centrov predelave lesa, energija za ogrevanje in sproizvodnja toplote in električne energije v gozdnatih pokrajinah; javne in javno-zasebne investicije v program gradnje objektov (večstanovanjski bivalni objekti, domovi za ostarele, vrtci, šole,..) iz lesa naj se povečujejo skozi štiri letno obdobje. Razvoj in uporaba kmetijsko – gozdarskih tehnologij: uvajanje grmovnih in drevesnih za razmejevanje velikih kmetijskih površin, povečevanje biotske pestrosti ter hkratna izraba lesne mase (peletov). Pilotna gradnja ekososesk v mestih, gradnja energetska učinkovitih lesenih zgradb, gradnja pasivnih hiš s poudarjeno rabo domačih materialov in rabo obnovljivih virov energije.

SMS: Gozd in les - imamo surovino (63 % pokritost z gozdom), imamo delovno silo in znanje (pomembni proizvajalci opreme za gozdarstvo in lesno industrijo), imamo velike lastne potrebe. Izgubili smo cca 30.000 delovnih mest. Kar manjka, je poslovni model, ki ga mora državna razvojna politika pomagati oblikovati in uresničiti. Trg sam in klientelistični interesi na področju gozdarstva in lesa tega problema ne bodo rešili.

SD: Lesna industrija je lahko ponovno pomembna gospodarska panoga. Spodbudili bomo njeno kapitalsko in poslovno povezovanje od proizvodnje lesa do predelave v izdelke z višjo dodano vrednostjo.

SDS: Gozdovi in les so še en element, ki zasluži nekaj posebne pozornosti, sicer pa država ne sme izbirati zmagovalcev in določati, kaj naj bi podjetja delala. Uporaba lesa kot ena od priložnosti za gospodarski preboj Izjemen naravni potencial v Sloveniji je les. Reformirali bomo sistem koncesij za upravljanje javnih gozdov s ciljem boljšega izkoriščanja in domače predelave lesa. Povečali bomo uporabo lesa pri gradnji in predpisali uporabo lesa pri določenih tipih javnih objektov, oživili pohištveno industrijo ter za energetske potrebe uporabljali zgolj odpadni les (soproizvodnja).

NSI: Posebej se zavzemamo za razumno gospodarjenje z gozdnim bogastvom, vzpostavitev predelovalne verige lesnopredelovalne industrije in sposobnim trženjem tega naravnega vira.

LDS: Opredelitev lesa kot strateške dobrine s spodbujanjem predelave in uporabo lesa v gradbeništvu (najmanj 25 % lesa v stavbah).

3.5 Gozdarstvo in lesno-predelovalna industrija: Največje slovensko naravno bogastvo - les, je neizkoriščeno. Namesto, da bi izvažali polizdelke z dodano vrednostjo, izvažamo surovine po nizkih cenah. Naša infrastruktura je uničena - predelovalni obrati so propadli, znanje v veliki meri izgubljeno. V LDS zato predlagamo, da država les opredeli kot nacionalno strateško dobrino za proizvodnjo izdelkov s čim višjo dodano vrednostjo.

3. Energetska prenova zgradb

Energetska prenova zgradb predstavlja za Slovenijo največjo priložnost za povečanje učinkovitosti rabe energije. S tem povezano zmanjšanje porabe fosilnih goriv lahko ključno prispeva k doseganju mednarodno zavezujočih ciljev glede zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov ter zmanjšanju odvisnosti od uvoza energentov. Okoli 40 % skupne energije v Evropi porabijo stavbe, zato tudi evropska zakonodaja energetske učinkovitost stavb postavlja kot prioriteto. Realno je izboljšanje energetske učinkovitosti celotnega stavbnega fonda nemogoče doseči v kratkem času. Povezano je tudi s sorazmerno visokimi stroški. Vendar imajo vlaganja v energetske prenovne stavbe pomemben multiplikativni učinek: dolgoročno zmanjšujejo stroške bivanja, zmanjšujejo izpuste CO₂ in vplive na podnebne spremembe, zmanjšujejo energetske odvisnosti, poleg tega pa odpirajo priložnosti za številna delovna mesta v proizvodnji gradbenih materialov in elementov ter izvedbi del ob uporabi domačih materialov. Toplotno dobro zaščitene stavbe postanejo primerne za uporabo obnovljivih virov energije, ki so brez izpustov in neizčrpni.

Programi političnih strank opredeljujejo naslednja izhodišča, cilje in ukrepe na področju povečanja energetske učinkovitosti zgradb:

Pozitivna Slovenija: Uveljaviti trajnostna naselja kot vzorčni primer iskanja okoljskega in socialnega ravnovesja ter slovensko posebnost sožitja narave in bivalne kulture.

TRS: DA za pospešeno energetske prenovne vseh javnih in privatnih zgradb, sonaravno gradnjo s pomočjo domačih materialov (zlasti lesa, celuloze, industrijskih rastlin) ter gradnjo ekososesk; NE za energetske potratne javne in zasebne gradnje.

ZARES: Energetske moramo v celoti prenoviti ves slovenski stavbni fond – z boljšo izolacijo, prezračevanjem, osvetljevanjem in intenzivnim uvajanjem rabe obnovljivih virov energije. Naš dolgoročni cilj je, da vsaka stavba proizvede več energije, kot je porabi in da vso proizvede iz obnovljivih virov energije.

SD: Urbani razvoj v mestih, krajih in vaseh bomo usmerjali predvsem v vse vidike urbane prenove, kot je na primer energetske učinkovite prenovne starejših energetske potratnih objektov.

SDS: Potrebno je podpirati tudi razvoj in uporabo energetske varčnih tehnologij.

NSI: Začeti moramo energetske sanacijo javnih in zasebnih zgradb, stimulirati racionalno rabo energije ter posredno in neposredno zmanjševanje obremenitev okolja z izpusti škodljivih snovi. Vložki v energetske sanacijo so tudi ekonomsko med najbolj donosnimi, da ne govorimo o pozitivnih posledicah na okolje in zmanjšanju odvisnosti od uvožene energije. Vse to pa bo pozitivno vplivalo na delovanje gradbenega sektorja in njegovo rast, ki je trenutno med najbolj prizadetimi. Pričakujemo velike multiplikativne učinke tudi v drugih segmentih gospodarstva.

LDS: Učinkovita raba energije kot najpomembnejši in najtrajnejši ukrep na področju energetike.

4. Prehod na obnovljive vire energije

Slovenija se nahaja v času staranja energetske infrastrukture in obstoječi objekti bodo potrebovali zamenjavo. Konkretno termoenergetske objekte in jedrsko elektrarno lahko postopno nadomestimo z obnovljivimi viri energije s ciljem, da bomo dolgoročno vso energijo pridobivali iz trajnostnih obnovljivih virov energije. So pomemben vir primarne energije v Sloveniji, povečevanje njihovega deleža pa je ena od prioritet energetske in okoljske politike države, saj to prispeva k povečani zanesljivosti oskrbe z energijo, povečani konkurenčnosti gospodarstva, zmanjšanju primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance, regionalnemu razvoju in k večjemu zaposlovanju. Delež obnovljivih virov energije v Sloveniji je v letu 2008 znašal 14,3 % skupne rabe energije, do leta 2020 pa je Slovenija zavezana k doseganju 25% deleža obnovljivih virov energije v končni rabi energije. Kljub temu, da obstaja cela vrsta gospodarskih, okoljskih in zdravstvenih razlogov za doseganje in preseganje tega cilja, bomo ta cilj morali doseči tudi zato, da ne bo potrebno plačevati kazni zaradi nedoseganja nacionalnega cilja v okviru zaveze EU (20:20:20).

V programih političnih strank so zapisana naslednja izhodišča, cilji in ukrepi v zvezi z obnovljivimi viri energije:

Positivna Slovenija: Zdravo življenjsko okolje: novi obnovljivi viri energije: les kot strateška surovina, voda in sonce kot strateški vir. Eden ključnih projektov: Najmanj 25 % energije iz obnovljivih virov (voda, sonce, biomasa).

SDS: Ocenjujemo, da se cilj zanesljive, varne, konkurenčne in trajnostne energetske politike da uresničiti z (a) naložbami v obnovljive vire za pridobivanje električne energije (spodnja in srednja Sava, Mura, lesna biomasa),... ..mora biti vse to usklajeno s trajnostnim razvojem, ohranjanjem okolja ter sledenjem najperspektivnejšim gospodarskim panogam in tehnologijam za načrtno krepitev tehnologij obnovljivih virov energije. Glede na naravne danosti in ceno tehnologij se zavzemamo za individualni zajem sončne energije za toploto in izrabo biomase ter – kjer pogoji dopuščajo – kombinirano proizvodnjo elektrike in toplote. Podpiramo mehanizme, ki spodbujajo inštalacijo sončnih elektrarn na večjih površinah industrijskih in trgovskih objektov. Omogočiti želimo inštalacijo vetrnih elektrarn tam, kjer so ekonomične in v skladu s trajnostnimi standardi urejanja prostora. Povečati je potrebno izrabo voda v energetske in druge namene v skladu z načeli trajnostnega razvoja. Zaradi velikega potenciala geotermalne energije je potrebno intenzivirati izrabo le-te, predvsem za področje ogrevanja in v povezavi s podjetništvom (turizem, rastlinjaki, zdravstvene dejavnosti, ...). V SDS se zavzemamo za razvojno naravnano subvencioniranje vseh obnovljivih virov energije, da bi lahko rešitve med seboj pošteno tekmovali. Na osnovi strategije priprava akcijskega načrta in njegovo takojšnje izvajanje; do 2020 se lahko izpusti povečajo za 4 % glede na 1990, 25 % OVE, 20 % učinkovitejša raba energije.

SD: ...povečanimi javnimi in zasebnimi vlaganji v vse oblike obnovljivih virov energije. Med dejavnosti, ki jih bomo spodbujali z davčnimi olajšavami, sodijo tudi vlaganja v razvoj obnovljivih virov energije ter nizkoogljivi in okoljske tehnologije. Vlagali bomo v projekte obnovljivih virov energije in ustvarjali okoliščine za njihov razvoj.

Desus: Za proizvodnjo električne energije imamo na razpolago premog, obnovljive vire (vodo, sonce, veter) in biomaso. Podprli bomo projekte za učinkovito rabo hidroenergije ter projekte geotermalne in vetrne energije.

SLS: S finančnimi in drugimi spodbudami bomo pospešili izgradnjo centrov za lesno biomaso, naložbe v učinkovito rabo energije in obnovljive vire energije za osnovne šole, vrtce in stanovanjske površine. Odpirali bomo zelena delovna mesta na področju proizvodnje obnovljive energije. Vzpodbudili bomo uporabo obnovljivih virov energije: Področje vetrne, sončne, vodne in biomase; tudi geotermalna (...pripravili bomo ciljne programe za vzpostavitev nekaterih sistemov za obnovljive vire energije: financirali bomo vsaj 5 reinjekcijskih vrtin oziroma samostojnih sistemov za izkoriščanje geotermalne energije). Vzpostavili bomo ukrepe, na osnovi katerih bomo v naslednjih 4 letih zgradili najmanj 10 centrov za lesno biomaso, v katerih se bo pripravljalo lesne sekance, pelete kot nadomestek za fosilna goriva pri ogrevanju objektov. S subvencijami (eko-sklad), posojili in davčnimi spodbudami bomo spodbujali prehod na ogrevanje z obnovljivimi viri energije.

NSi: Prednostna bodo vlaganja v obnovljive vire energije, kot so veriga elektrarn na srednji Savi, male hidroelektrarne, izkoriščanje sončne energije, termalne energije za ogrevanje in izkoriščanje biomase za proizvodnjo energije. Zaposlovalni potencial razvoja obnovljivih virov energije je do sedemkrat večji kot pri proizvodnji fosilnih goriv.

LDS: Povečevanje deleža obnovljive energije v proizvodnji in porabi v RS.

Zares: Na področju energije gre za prehod iz družbe, ki temelji na energetski odvisnosti od ogljikovodikovih goriv, v družbo, ki temelji na energetski varčnosti, večji vlogi obnovljivih virov, uporabi alternativnih goriv in na razvoju neogljikovih tehnologij. V skladu z evropsko direktivo moramo povečati delež obnovljivih virov energije v strukturi končne rabe do 25% do leta 2020. V Sloveniji so mnoge obstoječe elektrarne na izteku svoje življenjske dobe. To je priložnost za vlaganje v nove elektrarne na obnovljive vire energije in v plinske elektrarne, ki predstavljajo še primeren prehod iz fosilnih na brezogljikne energente. Potrebujemo: dokončanje hidroelektrarn na Spodnji Savi, verigo HE na Srednji Savi in večje vetrne elektrarne, vrsto manjših objektov na druge obnovljive vire energije, eno večjo plinsko termoelektrarno, vrsto kogeneracijskih postrojev v slovenskih tovarnah. itd.. ...bomo spodbujali pospešen prehod na "domače" obnovljive vire energije za ogrevanje. Naš dolgoročni cilj je, da vsaka stavba proizvede več energije, kot je porabi in da vso proizvede iz obnovljivih virov energije. Nadaljevali bomo z že uvedenima subvencijskima shemama za ukrepe energetske učinkovitosti ter za proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov energije. Uvedli pa bomo še prispevek in hkratno subvencijsko shemo za proizvodnjo toplote iz obnovljivih virov.

TRS: Kakovostni razvoj v smeri zmerne materialnega blagostanja in socialne varnosti za vse prebivalke, zasnovan na inovativnih okoljskih tehnologijah, občutnemu zmanjšanju snovno-energetskih tokov, okrepljeni rabi obnovljivih in drugih regionalnih virov. DA za zmanjšano porabo energije, pospešen razvoj in uporabo mavrice lokalnih obnovljivih virov energije (sončna energija, geotermalna energija, vodna energija - vse razdelano). Država bo stimulirala dejavnosti, ki temeljijo na obnovljivih primarnih virih in ki ne ogrožajo okoljsko vzdržnega razvoja družbe.

SNS: Zavzemali se bomo za uporabo obnovljivih virov energije, v prvi vrsti sončne energije in obvezno izvedbo fotovoltaičnih elektrarn na velikih pokrivenih površinah s povečanjem subvencij države na proizvedeno kilovatno uro.

SMS-Zeleni: Najmanj 20 % raba OVE do leta 2020 in 100 % OVE do najkasneje 2050.

5. Modernizacija železniškega omrežja

Slovenija je preplavljena z osebnimi in tovornimi vozili. Cestni tranzitni tovorni promet vse od vstopa Slovenije v EU nezadržno narašča. Javni prevoz po cestah in železnici pa je vse manj donosen in njegov obseg se zmanjšuje. Škodljive učinke cestnega prometa, kot so energetska neučinkovitost, naraščajoča obremenitev okolja in cestne infrastrukture, nizka stopnja prometne varnosti, pa tudi negativni vplivi na kakovost življenja prebivalcev, je mogoče učinkovito zmanjšati s podporo prevozom po železnici. Slovenska železniška infrastruktura je bila v obdobju izgradnje avtocest investicijsko zapostavljena. Visok standard javnega prometa je merilo razvitosti države, zato mora biti tudi cilj Slovenije vzpostavitev kakovostnega, učinkovitega in integriranega železniškega prometa, ki bo konkurenčen cestnemu motornemu prometu in bo zagotavljal ustrezno raven mobilnosti na ekonomsko, okoljsko in socialno najprimernejši, t.j. trajnostni način.

V programih političnih strank so zapisana naslednja izhodišča, cilji in ukrepi v zvezi z železnico:

Pozitivna Slovenija: Infrastrukturno, korporativno in storitveno posodobljene Slovenske železnice kot simbol velikih investicij – tretji pomol Luke Koper, drugi tir,... Ravno zato, ker so novi tiri vzorčni primer, ki bo učinkovito povezal tri strateške usmeritve - jasno nacionalno vizijo, regionalne razvojne investicije in lokalno zeleno zavest, ga postavljamo kot nosilni projekt novih del, s katerimi se začanja slovenski preboj iz krize.

SNS: Kamionski tranzitni promet preko Slovenije bomo preusmerili na vlake; prizadevali si bomo za modernizacijo železniške infrastrukture, predvsem pa za izgradnjo novega železniškega omrežja, ki bi v največji možni meri potekalo pod zemljo in v čim več ravnih odsekih; še naprej se bomo prizadevali za izgradnjo drugega tira Divača Koper; prizadevali si bomo za izgradnjo tekoče t.i. primestne železniške povezave večjih središč z okoliškimi kraji; zaradi dnevnih migrantov je potrebno urediti dober in hiter železniški prevoz okoli večjih mest, še posebej iz okoliških občin.

TRS: DA za modernizacijo železniškega omrežja, z visokim deležem neposrednih tujih naložb (ključna prometna prioriteta), in regionalnega cestnega omrežja, javnega mestnega in medregionalnega prevoza, širjenja kolesarskih stez.

Zares: Pripraviti projekte prenove železniške infrastrukture ter na železnice preusmeriti čim več blaga.

SD: Posodobili bomo železniško infrastrukturo v skladu z nacionalnim programom gradnje in obnove železniške infrastrukture kot prioriteten infrastrukturnim programom.

SDS: Zakon o gradnji prednostnih železniških odsekov in intermodalnih vozlišč: Namen ukrepa je hitra, učinkovita ter trajnostno naravnana gradnja prometne infrastrukture, ki bo v čim manjši meri obremenjevala državni proračun in skrb za namensko rabo sredstev pridobljenih iz privatizacije državnih podjetij, ki poslujejo v prometni panogi. S prejetjem zakona bodo zagotovljeni pogoji za gradnjo JŽI na prioritetnih ekonomsko upravičenih odsekih, kar bo pozitivno vplivalo na gospodarsko rast ter odpiranje novih delovnih mest. Izgradnja in posodobitev JŽI bo omogočila Sloveniji, da ohrani geostrateške prednosti ter omogoči nacionalnemu gospodarstvu konkurenčnejši položaj na globalnih trgih. Sodobna železniška infrastruktura in učinkovita intermodalna vozlišča so tudi predpogoj za zagotovitev boljše mobilnosti prebivalstva. Sprejeli bomo zakon o javnem potniškem prometu.

NSI: Usmeriti državne in privatne naložbe v graditev infrastrukture – tako prometne (... 2. železniški tir do posodobitev železniških prog).

LDS: Pospešen razvoj železniške infrastrukture s poudarkom na 2. tiru Divača – Koper, modernizacija proge Ljubljana – Hodoš, 2. tir Maribor – Šentilj.

Priloga 2: Tveganja TEŠ 6

Finančna tveganja

Delovanje TEŠ 6: Izračun donosnosti investicije v TEŠ 6 vsebuje več neznank, ki lahko močno spremenijo oceno donosnosti investicije. Pomembne neznanke so: cena izkopa lignita, razvoj cene CO₂ certifikatov in cen elektrike. Tudi možnost uporabe CCS (zajemanje in skladiščenje ogljika) je neznanka – neznana je višina investicije v uporabo tehnologije, neznan je prostor za shranjevanje CO₂ iz TEŠ 6. Ekonomsko upravičenost TEŠ 6 zmanjšujejo tudi napovedi o postopnem padanju cen energije, pridobljene iz obnovljivih virov.

Prenehanje delovanja: Ob prenehanju delovanja nastanejo stroški prenove oz. razgradnje objekta. Novejša študija West LB, ki obravnava taksne stroške, predvideva 50 €/kW, kar pomeni najmanj 30M EUR/leto le za TEŠ 6 (West LB, 2009: str. 29).

Okoljska tveganja in tveganja za zdravje

Emisije TGP: Za ohranitev globalnega segrevanja pod 2°C je Evropska komisija pripravila dolgoročni načrt za zmanjšanje domačih emisij do leta 2050 za 80 do 95 % glede na leto 1990. Za tak cilji so se dogovorili evropski voditelji držav in med njimi je tudi Slovenija. Slovenija ga bo lahko ob pričakovani življenjski dobi TEŠ 6 (najmanj 40 let) dosegla le, če bo obrat nadgrajen s tehnologijo CCS. Še vedno pa ni jasno, ali bo v primeru TEŠ 6 to tehnologijo sploh lahko uporabila (prostor za shranjevanje in kdaj bo postala uporaba tehnologije CCS ekonomsko upravičena, sta neznanki). Poleg tega obstaja tveganje, da se cilji zmanjšanja emisij do leta 2020 povišajo iz 20 na 30 % na evropski ravni, kar bi pomenilo dodatne stroške za TEŠ 6.

Vpliv na zdravje: EIA (presoja vplivov na okolje) projekta ne vsebuje zadostnih podatkov o vplivu onesnaženja zraka, ki ga bo povzročilo delovanje TEŠ 6 na zdravje ljudi. Poročilo pove le, da bo vpliv na zdravje ljudi v okviru zakonodaje.

Tehnološka tveganja

CCS: Zajemanje in skladiščenje ogljika (CCS) je velika neznanka pri trenutnih naložbah v elektrarne. Kdaj bo tehnologija zrela? Kdaj bo njena uporaba ekonomsko upravičena? Ali v Sloveniji obstajajo varne skladiščne zmogljivosti? Ali je dovolj prostora za opremo CCS v elektrarnah TEŠ? Kolikšen bo strošek shranjevanja in kdo ga bo plačal? Kako se bo razvilo zakonodajno okolje v Evropi? Vsi ti dejavniki kažejo na to, da je zanašanje na aplikacijo CCS tehnologije za doseganje ciljev emisij TGP v primeru TEŠ 6 veliko tveganje.

Obnovljivi viri energije: Tehnologije obnovljivih virov ponujajo veliko priložnost za okolju bolj prijazen energetski sistem, manj občutljiv na cene goriva. Z izjemo vodne energije Slovenija še ni uporabila potencialov obnovljivih virov energije (lesna biomasa, sonce in veter). Države, kot so Danska, Švedska in Nemčija, pa tudi Španija in Italija, so pokazale, da lahko progresivna energetska politika vodi v stroškovno učinkovito ter hitro rast sektorja obnovljivih virov energije in v ustvarjanje novih delovnih mest. Tehnologije obnovljivih virov postajajo vse bolj energetske učinkovite in konkurenčne ter pomenijo veliko priložnost, medtem ko dolgoročne naložbe v konvencionalne energetske sisteme pomenijo veliko tveganje zaklepanja v neučinkovite in neprilagodljive energetske sisteme.

Tveganja dobave energije

Pomanjkanje elektrike: S TEŠ 6 se bo tveganje premajhnih zmogljivosti za zadostitev povpraševanja po električni energiji zmanjšalo, vendar TEŠ 6 ni edini način za zmanjševanje tega tveganja. Več drugih oblik pridobivanja električne energije (majhne elektrarne za kogeneracijo na biomaso) v povezavi z energetske učinkovitostjo vodi do iste skupne proizvodne zmogljivosti. Nevarnost pomanjkanja električne energije je izjemno nizka, medtem ko je tveganje velike presežne proizvodnje (na primer scenarij NC INT v NEP) veliko, saj omejuje uporabo obnovljivih virov energije in zahteva dodatne zmogljivosti omrežja (Wuppertal Institute, 2011: str. 12).

Izpadi: V sedanjem električnem omrežju elektrarna na lignit še predstavlja nizko tveganje za izpad električne energije, ker zagotavlja enakomerno proizvodnjo energije in enakomerno obremenitev omrežja. Vendar se omrežje zaradi vedno večje uporabe obnovljivih virov energije spreminja in potrebuje vedno več izravnalne energije. Neprilagodljive jedrske elektrarne in termoelektrarne na premog so za take naloge stabilizacije električnega omrežja neprimerne. Večji kot je delež električne energije iz obnovljivih virov energije v omrežju,

večja je potreba po manjših in prilagodljivih elektrarnah, ki lahko izravnavajo nihanje v omrežju. Ker se mora delež uporabe obnovljivih virov energije povečati, postajajo centralizirane elektrarne stresni dejavnik (Glej Arrhenius, 2011).

Proceduralna tveganja

Celostna presoja vplivov na okolje: V Evropi je bilo več termoelektrarn na premog ustavljenih pri načrtovanju ali celo pri gradnji zaradi nepravilne ali nezadostne presoje vplivov na okolje. Več pomanjkljivosti TEŠ 6 pri tej presoji so že navedle različne okoljevarstvene organizacije.

CCS direktiva: EU ureja CCS pripravljenost novo zgrajenih elektrarn v direktivi 2009/31/ES. Na podlagi obsežne študije strokovnjakov okoljskega prava iz Bellona Foundation je bila na Evropsko komisijo vložena pritožba glede kršitev te direktive v primeru TEŠ 6.

Direktiva o javnih naročilih: V skladu z Evropsko direktivo 2004/17/ES in ustrezno slovensko zakonodajo o javnih naročilih mora razpisni postopek za javne naložbe potekati po določenih postopkih. Ti postopki so bili v primeru TEŠ 6 kršeni. Pritožba na Evropsko komisijo je bila vložena.

Napredovanje postopka lock-in: Prve pogodbe za TEŠ 6 so bile izdane in nekaj milijonov je bilo plačanih. Napredovanje projekta z znatnimi finančnimi, okoljskimi in tehnološkimi tveganji je tveganje samo po sebi, saj izhodna možnost postaja vse dražja. Negotovost je treba prevesti v moratorij, saj pasivnost povečuje lock-in. Kljub temu obstaja več primerov elektrarn, katerih gradnja je bila zaustavljena v kasnejših fazah izgradnje.

Tveganja, povezana z oportunitetnimi stroški

Tehnološki lock-in: Centralizirani energetske sistem z visokim deležem osnove elektrarne obremenitev predvsem jedrske in dolgotrajna naložba v nove zmogljivosti za osnovno obremenitev zavira neizogiben prehod na decentraliziran sistem, ki temelji na obnovljivih virih energije. Postopne (majhne) naložbe so bolj primerne v obdobju negotovosti dolgoročnega razvoja elektroenergetskega sistema Slovenije in sosednjih držav (Wuppertal Institute, 2011).

Razpoložljivost kreditov: Trenutno so nekatera sredstva za velike naložbe v infrastrukturo v Evropi še dosegljiva. Vendar se bo to zagotovo spremenilo s sedanjo krizo v evro območju. S porabo teh virov za razvoj uporabe obnovljivih virov energije in uporabe nove tehnologije obstaja priložnost za začetek prehoda na nov energetske sistem, vendar projekti, kot je TEŠ 6, zmanjšujejo to možnost tudi z zmanjševanjem razpoložljivosti finančnih sredstev.

Politično tveganje

Javno mnenje: Veliki infrastrukturni projekti so redko priljubljeni in večina slovenske javnosti je proti TEŠ 6. To se prav gotovo ne bo spremenilo z vedno bolj očitnimi finančnimi, okoljskimi in tehnološkimi tveganji, ki jih projekt prinaša.

Relevantni dokumenti

- Stališča in pozivi nevladnih organizacij na temo TEŠ 6 <http://www.umanotera.org/index.php?node=240>
- Arrhenius Institute for Energy and Climate Policy: Die künftige Rolle von Gaskraftwerken in Deutschland (October 2011)
<http://www.die-klima-allianz.de/wp-content/uploads/2011/10/Klima-Allianz-Studie-Gaskraftwerke-Okt-2011.pdf>
- Bellona: CCS readiness at Šoštanj: ticking boxes or preparing for the future (2011)
<http://bellona.org/ccs/ccs-news-events/publications/article/ccs-readiness-at-sostanj-ticking-boxes-or-preparing-for-the-future.html>
- Chatham House: Coal Financing in Europe: The Banker's Dilemma (November 2011)
http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Energy,%20Environment%20and%20Development/1111pp_froggatt.pdf
- Environmental Law Service & Focus: Complaint to the EC regarding the failure to comply with the CCS directive (2009/31/EC)
- Focus: Complaint to the EC regarding the failure to comply with the public procurement directive (2004/17/EC)
- IMC Montan Consulting: Final Report – Reserve Evaluation of the Velenje Mine, Slovenia (Februar 2011)
<http://www.hse.si/files/default/novice/2011/Final%20Report%20Reserve%20Evaluation%20PV%20for%20HSE.pdf>

- Nacionalni energetska program
- PÖYRY: Final Technical Due Diligence Report – Šoštanj Thermal Power Plant (December 2009)
www.finance.si/file.php?id=21574
- TEŠ Power Plant and Premogovnik Coal Mine – Environmental Impact Assessment (October 2009)
www.eib.org/attachments/pipeline/20060319_eis_en.pdf
- Wuppertal Institut: Comments on the proposal of the National Energy Programme of the Republic of Slovenia (October 2011)
http://www.wupperinst.org/en/info/entwd/index.html?beitrag_id=1798&mzAdd=1798&cType=2&pid=&searchart=
- WestLB: German power utilities – caught in the CO2 trap? (September 2009)
www.climate-mainstreaming.net/co2elec-sum.pdf
- Economic risks of the new construction of coal-fired power plants in Germany
<http://www.wiwis-kohle.de/klima-und-investitionsrisiko-kohlekraft>,
- Declaration of over 60 Economists on construction of new coal-fired power plants in Germany <http://www.wiwis-kohle.de/wirtschaftswissenschaftler-erklaerung-neubau-kohlekraftwerke>
- German power utilities - caught in the CO2 trap? (by various research institutes, e.g. Wuppertal Institute or PIK
<http://www.climate-mainstreaming.net/co2elec.htm>)
- The economic viability of hard-coal-fired power plants"* (by Arrhenius Institute)
<http://www.arrhenius.de/34.0.html?&L=1>
- Financial Risks of Investments in Coal, 2011
http://asyousow.org/publications/2011/Coal_White_Paper_2011_AsYouSow.pdf)